

LOVSÅNG TILL VELOCIPEDEN

Ibland blir man överraskad av sina egna minnen. Jag blev det med rätta när jag häromdagen kom på att det är över åttiofem år sen jag lärde mig att åka cykel. Det skedde på 1920-talet på familjens damcykel. Min några år äldre syster fick springa bredvid och hålla i pakethållaren tills balansen kom av sig själv. Sen var det kört.

Sen den dagen har cykeln förföljt mig ända tills jag tappade balansen igen och måste ställa den åt sidan och gå till fots. Men ett är säkert, inget transportmedel kan mäta sig med cykeln. Den har troget följt mig under både korta och långa utflykter, men aldrig i en tävling.

Under mina otaliga forskningsresor mellan 1925 till 1940 då jag hunnit bli tjugo år hade cykeln varit outhärlig och blev det även senare. Det som hände mig och min cykel juni månad 1940 kan jag absolut inte förtiga, det skulle vara till skada för nutiden.

Jag var mitt inne i första årets lantbruks studier. Två av skolans elever, jag och en kamrat, Sven Johansson, var tilldelade Klagstorps Lantbruksskola utanför Skövde för en månads specialteori och praktik. Det råkade bli juni månad 1940. Hur skulle två penninglösa studenter ta sig de 35 mil till Skövde? Resan skulle ju ske på egen bekostnad, vilket inte var ovanligt på den tiden!

Jo, vi hade våra velocipeder med fäste för pumpen i ramen, ringklocka och pakethållare och alla nödvändiga finesser.

Brödånga för driften måste vi hålla oss med själva. Den ingick inte i den normala utrustningen.

Vi hade ingen svårighet att bestämma oss, vi skulle cykla. Nödig utrustning för en månad fick plats i en resväska på pakethållaren. Skolans husmor hade gjort en väl tilltagen massäck åt oss för färden i var sin tygpåse som vi hängde över styret. Så utrustad startade mitt livs längsta safari per cykel.

Vi gränslade våra ystra stålhästar och gav oss iväg den stora riksvägen Stockholm-Norrköping-Mjölby och vidare ner mot Vättern. Resvägen var väl utstakad efter kartan. Inga asfalterade vägar fanns då men en del sträckor var oljegrusade. Det var ingen svårighet att trampa sig fram, lite trafik och de flesta cyklade.

Strax efter Södertälje fick vi sällskap av två tävlingscyklister på träning, men de tröttnade ganska fort på oss, eller om det var vi som artigt lät dem åka vidare utan oss.

Under vår kamp med milen och kilometrarna hade vi alla möjligheter att upptäcka världen, dvs. den värld som fanns längs vägen. Tack kära velociped, men stackars knän, sadelblåsor och vadmuskler!

Det har nog aldrig i världshistorien varit så många kilometer på en mil som den dagen och vi skulle ända till Stocklycke vandrarhem på Omberg innan läggdags. Jag försäkrar; vi sov redan när vi skulle ta backen upp till Ombergs hjassa där vandrarhemmet låg. När vi vaknade till lite extra vid framkomsten kunde vi uppskatta den underbara utsikten över Vätterns stilla böljor i kvällsljuset.

Utsikt över Vättern från Stocklycke Vandrarhem

Vandrarhemmet var en alldeles ny upptäckt för oss. Ingen av oss hade tidigare besökt ett sådant härbärke och det blev en angenäm överraskning. Rent och välstädat och allt i god ordning. Vi kom naturligtvis ganska sent men fick i alla fall logi. Med oss blev det fullbelagt och gårdsplanen utanför var full med cyklar av alla sorter och härkomst.

Det som bäst passade vår skrala kassa var logiavgiften. Det kostade bara 2 kronor per bädd och natt och den natten sov vi fem kvart i timmen, så trötta som vi var. Vi kunde dock sova tryggt för vi var övervakade av Ombergs egen skyddsgudinna

[Omma.](#)

Nästa morgon var den 1:a juni och nya äventyr väntade. Vi skulle nämligen följa med säsongens första båttur mellan Hästholmen och Hjo. Vandrarhemmet tömdes fort på morgonen och den stora cykelanhopningen decimerades i samma takt. Vi var många hojtrampare i sällskap till Hästholmens brygga där båten väntade, dock inte alla nattgäster. Jag minns inte namnet på båten från 1940, men nu 2011 heter den M/S Vadstena.

Hästholmens hamn idag

Det blev en märklig båtfärd på 1½ timme över kristallklart vatten. Vår sjövana fram till den dagen hade inskränkt sig till färjan till Skansen.

Vi överraskades av att på båtdäcket fanns nästan lika många cyklar som passagerare och därtill en stor Harley Davidsson motorcykel.

När vi stötte kaj i Hjo kom nästa stora överraskning som jag nästan kan gå i god för att det inte finns en motsvarighet till i nutid. Vi blev mottagen av en stor hop hurrande människor, en röd matta på kajen och en liten musikkår som spelade sprittande musik. Säkert något alldeles unikt för gamla Svedala.

Alla ville vi naturligtvis låta våra fötter beträda den röda mattan, men vi lydde befälhavaren och ledde cyklarna på sidan om mattan. Det gällde även mannen med motorhojen.

Det finns faktiskt vissa saker som var bättre förr som t ex att alla visade sin tacksamhet och artighet mot arrangörerna, även vi, och stannade en stund för att lyssna. Det är klart att det kliade lite extra i trampdynorna, för vi skulle ju över

den stora västgötaslätten innan vi var framme i Skövde och lantbruksskolan. Ännu en dag med många tröttande mil med extra kilometrar innan vi var framme och kunde fylla våra magar med ordentlig föda. Massäcken var slut för länge sen.

Vi blev installerade i skolans kvarnkammare vilket passade oss utmärkt. Ensamma i eget hus där vi kunde sova ostörda av alla andra elever i korridorerna.

En beskrivning av skolan och undervisningen är onödig på dessa rader. Internat-skolor är sig tämligen lika överallt. Men det kom en midsommarhelg även det här året.

De flesta ordinarie elever hade naturligen Skövde som metropol men vi som var gäster och utbölingar hade ett annat mål i tankarna. Vi skulle cykla ända upp till Kinnekulle och bestiga toppen. Vi ryggade inte för avståndet numera, det var miljön och allt det andra som lockade oss mera. Hittills hade vi dessutom inte drabbats av en enda punktering. På midsommaraftonens morgon när vi satt i matsalen gjorde vi som ormarna. Vi packade magarna för en hel vecka, det fick bära eller brista. Därtill försåg vi oss i smyg med ett par extra dubbelsmörgåsar som vi kunde ta med oss i tygpåsarna. Hoppas detta och mycket annat är preskriberat vid det här laget.

Vi hade var sina tunna Ghandiskynken inköpt på PUB i våra packningar. Dom och våra sängfiltar rullade vi ihop och klämde fast på pakethållaren och satte full fart mot Kinnekulle.

Vi hade tur med vädret hela helgen och vi kunde njuta av landskapet så fort vi lämnat det trista slättlandet. Det blommade överallt i träd, buskar och snår och vi hade det riktigt gott med våra överfyllda magar och naturen.

Vi mötte hela gäng på cykel och hejade glatt till varandra. Vi såg flickor med blomsterkransar kring huvudet i de mötande gängen på väg till festfirandet någonstans bortom allfarvägen.

Även vi gjorde en liten avstickare här och där under upptäcktsresan och hamnade en gång vid en Kafé skylt. Trots att vi måste hålla hårt i varje öre så kunde vi inte motstå frestelsen att kliva in. Våra medhavda smörgåsar var ännu obegagnade och skulle förbli så i många timmar till.

Jag har inte skrivit ett enda ord om kriget, men andra världskriget var redan en verklighet. Det var mycken oro överallt och till och med misstänksamhet för främ-

lingar. Det var inte bara ogrumlad glädje i cykelgrupperna på väg till fest och i andra sammanhang. Vi hade till och med fått ransoneringskort på många livsmedel. Alla de där ingredienserna mötte oss när vi kom in för att som främlingar köpa en kopp kaffe. En av orsakerna var bl. a. detta:

Den 9 april 1940 anföll Tyskland Danmark och senare Norge och nu var det midsommar. Vilka var vi egentligen som stegade in i lokalen? Var vi spioner eller avhoppare? Vi var ju okända på en plats där alla känner alla!

Det hela gick fort över och efter våra förklaringar fick vi gott kaffe och gott bröd. Vi måste dock lämna en kaffekupong och en brödkupong. Det gällde alla. Hur vi än snurrade på så var vi inte framme vid Kinnekulles toppstuga förrän klockan var över tio på kvällen. Vi såg att det rörde sig bakom gardinen men vågade inte knacka på. Det fick bero till morgonen. Vi ville inte riskera en upprepning från den förra kaffestugan.

Nu gällde för oss att rekognosera terrängen omkring toppstugan och se om vi kunde hitta en lämplig plats där vi kunde slå nattläger.

Antagligen hade området betats av får och getter genom tiderna, för det var gott om välansade så kallade fågelgranar i omgivningen. Vi hittade också en stor fågelgran med hängande täta grenar ända ner till marken. Därinne skulle vi slå oss till ro.

Vi tog på oss våra Ghandiskynken och svepte filtarna runt kroppen och trängde oss in på var sida om stammen. Det gick men det var svårt och trångt. Det här var något helt annat än våra bäddar i kvarnkammaren på lantbruksskolan.

Tröttheten besegrade oss och vi slumrade nog till en stund, men bara en stund.

När vi vaknade till upptäckte vi omedelbart att det inte fanns en mygga på hela Kinnekulle som inte hade valt samma nattloкус som vi. Inte ens nedre Dalälven hade så många myggor som vi hade under vår gran.

Det var lönlöst att starta ett världskrig till, utan nu gällde det att svepa filten ännu tätare runt våra skallar och fotleder och lotsas som det regnade. Men då blev det så tätt kring näsan att kvävningss- risken var stor. Vi måste gardera oss genom att som tuppen sova med ett öga i taget.

Det höll i alla fall inte. Klockan sex kröp vi ut ur vårt näste och beslöt att gå till toppstugan och väcka den som fanns där. Vi var närmast desperata. Vi tog med oss cyklarna och vår lilla packning och knackade på rutan. Ut kommer en stor man med

en brandgaffel i handen och frågar vad som stod på! Bakom honom stod en halvt påklädd flicka.

Vi försökte förklara oss och bad att få köpa kaffe eller åtminstone lite vatten, men det föll inte i god jord. Istället hotade han oss med brandgaffeln och om vi inte stack omedelbart skulle han också använda den. Ingen tid för diskussion, det var bara tur att vi inte ställt cyklarna ifrån oss utan kunde hoppa på omedelbart.

Vad skulle vi göra nu? Det var ju midsommardagens morgon och klockan var bara sex och solen sken från klarblå himmel!

Vi åkte en bit från krigsgnistans centrum och stannade till för rådslag. Nu hade vi en ny dag med kroppen full av trötthet och myggsurr kring öronen. Inte kunde vi väl så snöpligt återvända just den här dagen?

Så blev vi överens om att försöka ta oss till Kållandsö och Läckö slott. Det hade vi läst om men visste inte riktigt var det låg och hur långt det var dit. Nu som först tog vi fram våra smörgåsar för våra skrikande magar och satte oss på vägkanten och intog vår spartanska måltid.

(Jag förstår fuller väl att det är helt omöjligt för dagens yngre läsare att fatta vidden av den verklighet som präglade 1930-1940 talet. Den som då ville framåt och skapa en dräglig framtid, och inte hade en egen eller andras tjocka plånbok att ösa ur, hade verkligen ingen daglig guldkant. Först själv arbeta ihop varje krona och sen hålla hårt i dem så att två plus två kunde bli fem. Även dessa rader är äkta och tillhör en svunnen verklighet.)

Nåväl! Medan vi ännu satt kvar på vägkanten råkade en av bygdens odalmän komma förbi. Vi presenterade oss och fick bästa vägbeskrivning till Läckö. För oss som redan var vägarnas riddare per cykel var det inte svårt. Vi skulle bara följa skyltarna till Lidköping och därifrån trampa vidare upp till nordspetsen på Kållandsö, där ligger Läckö. O, så enkelt, men knäna, fotlederna, tröttheten och den halvtomma magen!

Så gav vi oss iväg. Skam den som ger sig! Midsommardagen log, kanske till och med hänflinade, mot oss. För min del var det också ett skavsår på ena skinkan som talade högljutt till mig.

I varje fall, klockan halv elva klev vi av cyklarna utanför Läckö slott. Ett par bilar och nästan lika många cyklar som det var på Stocklycke vandrarhem tre veckor

tidigare stod bredvid våra på parkeringen. Flera cyklar var rustade med stinna packväskor och tältpåsar på pakethållaren, tydligt utrustade för en tripp ända till Amerika?

Många strövade omkring och klockan elva skulle det bli visning. Skulle vi få chansen att blanda oss med gänget och hänga med? Våra små pengar skulle offras på korvgubben med låda på magen om vi kom helskinnade från äventyret. Jag ber så mycket om ursäkt, även detta är preskriberat nu hoppas jag, men vi kom med.

Läckö Slott

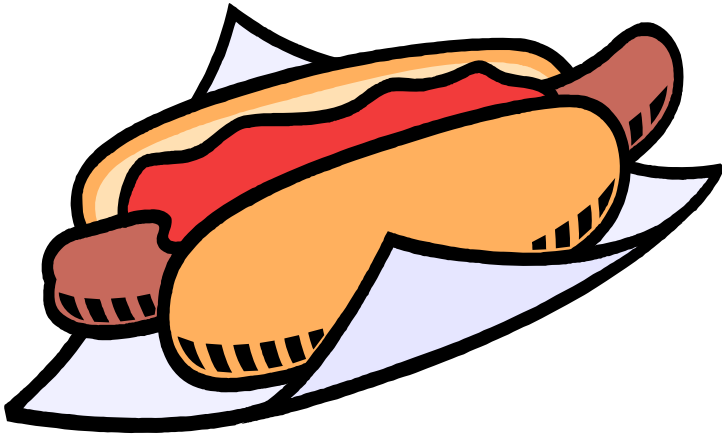
Den samlade gruppen stannade till inne i slottsköket som första anhalt och guiden började berätta Läckös historia.

Slottet byggdes 1298 av Skarabiskopen Brynolf Algotsson som en stor borg och bostad. Slottet förblev sen säte för många generationer Skarabiskopar. Efter riksdagen i Västerås 1527 drogs slottet in till staten och blev förläningslott. I mitten av 1600-talet ägdes slottet av Magnus Gabriel De la Gardie osv. osv.

Intressant för all del, men det som bäst fastnade i minnet var då guiden berättade om den djupa brunnen mitt på köksgolvet. Den hade ett djup på minst 40 meter med en sidogång ut till vattenintaget från Väneren. Ett gigantiskt byggnadsverk för sin tid. Hela brunnen var enligt guiden sprängd med grisflott. Flottet från ett otal grisar (minns inte antalet) användes som bränsle för att hetta upp stenarna. Därefter slog de vatten på de upphettade stenarna så de sprack i bitar som kunde avlägsnas bit för bit tills brunnen var färdig. (Vid ett sentida återbesök fanns elektriskt ljus i brunnen så man kunde klart se ända ner till botten).

Allt annat om slottet lämnar jag därhän, men måste ändå få berätta om Slottsdataset. Högt upp närmare taket finns en liten utbyggnad på väggen som en stor fågelholk. Där inne var dataset. Man satt på fjölen och det hela åkte efter väggen och ner i vattnet. Inte så dumt påhittat, det var den tidens vattenklosett.

Under sjuttio år efter mitt första besök har Läckö hängt med i utvecklingen, men det mesta är sig fortfarande likt från den tiden. Jag är i alla fall glad för egen del att jag i ungdomligt oförstånd smet in utan att betala för mig.

Efter besöket och en korv med bröd fick vi brått att trampa tillbaka till Skövde och skolan. Vi måste till varje pris försöka hinna hem till middagsmålet och den första riktiga måltiden på två dagar. Vi var dessutom så trötta så vi utan vidare skulle kunna göra som hästarna, sova stående.

© Göte Ingelman 2011.
Bildmakare: Bo Hansson